

Einduitspraak inzake SOMO, SKC, R - C&A Nederland C.V.

Uitspraak van de Klachten- en Geschillencommissie bij het Convenant Duurzame Kleding en Textiel (hierna: "KGC") als bedoeld in paragraaf 1.3 van het Convenant Duurzame Kleding en Textiel (hierna: "CKT" of "Convenant")¹

Inzake:

Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen (hierna: "SOMO") – Nederland, vertegenwoordigd door mevrouw P. Overeem, mevrouw M. Theuws, de heer J. Wilde Ramsing,
Stichting Schone Kleren Campagne (hierna: "SKC") - Nederland, vertegenwoordigd door mevrouw Ch. de Bruin, de heer B. Joanknecht, mevrouw I. Kelly,
R en vier voormalig werknemers (hierna: "R")² – Myanmar, vertegenwoordigd door de heer X en mevrouw Y;
klagers;

tegen

De commanditaire vennootschap C&A Nederland C.V. (hierna: "C&A"), gevestigd te Amsterdam, vertegenwoordigd door mevrouw K. Köklü, mevrouw R. Feldmann, de heer A. Busquets Gonzalez en de heer M. Reidick;
verweerster.

1. Procesverloop

- 1.1 Klagers hebben de klacht ingediend op 2 juli 2020. De KGC heeft de klacht behandeld, waarbij de hoorzitting in drie delen is gehouden nl. op 20 november 2020, 3 december 2020 en 15 januari 2021.
- 1.2 In de tussenuitspraak van 17 mei 2021 (hierna: "tussenuitspraak") heeft de KGC SOMO, SKC en R ieder ontvankelijk verklaard als Belanghebbende en R tevens ontvankelijk verklaard als Gemandateerde in de zin van het Procesreglement. R is gemachtigd door vier van de vijf in de processtukken met namen genoemde voormalig weknemers van Productielocatie. In de tussenuitspraak heeft de KGC partijen aanbevolen eerst een dialoog te voeren om de ontstane patstelling te doorbreken en om de gevolgen van de door de coupe in februari 2021 gewijzigde situatie in Myanmar te bespreken. Zij heeft daarvoor kaders meegegeven en aangegeven dat de meest gereede partij de zaak weer op kan brengen bij de KGC

¹ De Nederlandse tekst van deze uitspraak is leidend in geval van interpretatie geschillen bij vertalingen.

² In de tussenuitspraak is deze partij aangeduid met "Z". Met de oorlog in Oekraïne die speelt op het moment van het schrijven van deze uitspraak heeft deze afkorting een lading gekregen. Daarom is gekozen voor een andere afkorting, nl. "R".

wanneer partijen niet over gaan tot dialoog, dan wel de dialoog niet leidt tot intrekking van de klacht. Zij heeft verder aangegeven dat de KGC de klacht dan verder in behandeling zal nemen, daarbij de resultaten van de dialoog zal betrekken en zich een oordeel zal vormen.

- 1.3 Klagers hebben op 28 september 2021 de zaak weer opgebracht. De KGC heeft nadien kennis genomen van het Final memorandum van klagers d.d. 27 oktober 2021 met drie bijlagen en het Final memorandum van verweerster d.d. 30 november 2021 met twee bijlagen.
- 1.4 Op 11 januari 2022 is de hoorzitting gehouden. Alle partijen zijn via een internet verbinding aanwezig geweest. Klagers hebben zich bediend van een pleitnota die is overgelegd.
- 1.5 De KGC is bevoegd om klachten die tijdens het van kracht zijn van het CKT zijn ingediend, af te handelen na het aflopen van het CKT op 31 december 2021.

2. Feiten

Voor wat betreft feiten en omstandigheden die zich na de tussenuitspraak hebben voorgedaan, gaat de KGC uit van de volgende tussen partijen vaststaande, dan wel niet of onvoldoende weersproken, feiten en omstandigheden, zoals die uit de stukken en/of hetgeen ter zitting naar voren is gebracht zijn gebleken.

- 2.1 De in de tussenuitspraak aanbevolen dialoog heeft niet plaatsgevonden. C&A heeft bij e-mail van 6 augustus 2021 klagers uitgenodigd voor een dialoog als bedoeld in de tussenuitspraak. Klagers hebben bij e-mail van 13 augustus 2021 hierop inhoudelijk gereageerd. Daarin hebben zij aangegeven open te staan voor overleg over de huidige situatie bij Productielocatie en in Myanmar algemeen en voorgesteld over welke punten ze zouden kunnen en willen spreken. Zij hebben daarbij ook aangegeven dat een dergelijk overleg niet in de context van de lopende klachtenprocedure moet plaatsvinden, dat klagers die klachtprocedure willen laten afsluiten met een einduitspraak van de KGC. Klagers hebben bij e-mail van 6 september 2021 aan C&A nadere informatie gevraagd over de sluiting van Productielocatie en op 27 september 2021 aan C&A een rappel gestuurd omdat hun e-mails onbeantwoord bleven. C&A heeft bij e-mail van 30 september 2021 naar klagers gereageerd verrast te zijn omdat zij van klagers had begrepen dat ze geen dialoog wilden zoals aanbevolen in de tussenuitspraak. Bij e-mail van 8 oktober 2021 hebben klagers bevestigd open te staan voor dialoog, dat deze naar hun mening plaats kan vinden buiten de lopende klachtenprocedure en dat ze graag informatie willen over de sluiting van Productielocatie en daarmee samenhangende aspecten.

In de tussentijd had C&A bij e-mail van 9 september 2021 aan de KGC bericht dat klagers geen dialoog wilden zoals in de tussenuitspraak aanbevolen, maar een overleg buiten de context van de klachtprocedure en gevraagd wat het vervolg van de procedure zou zijn. Tevens hadden klagers op 28 september 2021 de klacht weer opgebracht en was C&A geïnformeerd over hervatting van de procedure.

- 2.2 C&A heeft haar activiteiten in Myanmar gestaakt.

- 2.3 Leverancier heeft eenzijdig besloten om Productielocatie in augustus 2021 te sluiten. C&A heeft zich actief ingezet voor een responsible exit. Zij heeft klagers niet betrokken bij dit disengagement proces.

3. Standpunt klagers

Na de tussenuitspraak hebben klagers hun oorspronkelijke klachten kort samengevat aangevuld met de volgende klachten en verzoeken.

- 3.1 Het verzoek aan de KGC om expliciet te concluderen dat C&A het CKT heeft geschonden door:
- Niet te zorgen dat de vrijheid van vakvereniging en collectief onderhandelen werden gerespecteerd in de periode die de klacht betreft;
 - Geen actie te ondernemen om union busting te doen stoppen;
 - Niet te zorgen voor een goed functionerende onafhankelijke Workplace Coordination Committee (hierna: WCC);
 - Na te laten R betekenisvol te betrekken als legitieme stakeholder;
 - Geen transparantie te bieden ten aanzien van bevindingen uit audits, corrective action plans (hierna: CAP's) en andere stappen richting Myanmarese en internationale stakeholders.
- 3.2 Het verzoek aan de KGC om haar analyse van de verantwoordelijkheid voor de daden van C&A bij Productielocatie te updaten, opnieuw te evalueren en te bevestigen dat de aard van de betrokkenheid van C&A is verschoven van "direct verbonden" naar "bijdragend aan". Verder hebben klagers betoogd dat C&A R na de tussenuitspraak niet betekenisvol heeft betrokken, en er zelfs geen contact meer is geweest met R, ook niet over de sluiting van Productielocatie. Voorts stellen zij dat C&A geen overleg heeft gevoerd met klagers over de nieuwe situatie in Productielocatie en in Myanmar in het algemeen, ondanks vragen van klagers over die situatie en bereidheid van klagers tot overleg.

Aangezien C&A heeft bijgedragen tot de schade, heeft C&A volgens klagers de verantwoordelijkheid bij te dragen tot het herstel van de schade.

- 3.3 Het verzoek aan de KGC om de punten uit de oorspronkelijke klacht waarop in de tussenuitspraak niet apart is ingegaan, te behandelen. De kern van de zaak is volgens klagers dat het management van Productielocatie in de loop der jaren consequent de zorgen en grieven van de werknemers heeft genegeerd, en dat C&A heeft nagelaten deze situatie te adresseren. Zij heeft nagelaten om op de juiste wijze gebruik te maken van haar invloed (leverage) in deze. Er was geen functionerende WCC, geen vakbond op basisniveau, en geen ander functionerend klachtmechanisme of kanaal voor werknemers om zorgen en grieven met het management te bespreken. Een voorbeeld is hoe het management in 2018 is omgegaan met het bonusstelsel.
- 3.4 Het verzoek bij de klachtbehandeling ook de situatie in Myanmar sinds de militaire staatsgreep van 1 februari 2021 te betrekken. De situatie na de staatsgreep heeft duidelijk gevolgen gehad voor de inkoopmethoden van C&A in Myanmar in het algemeen, en voor haar betrekkingen met Productielocatie in het bijzonder. Het respect voor de mensenrechten en de werknemersrechten is volgens klagers drastisch afgenomen, wat de arbeidersbeweging en de werknemers in de kledingindustrie zwaar heeft getroffen. Dit vraagt van ondernemingen een extra

zorgvuldige human rights due diligence.

- 3.5 De klacht dat sprake lijkt te zijn van irresponsible disengagement van C&A bij Productielocatie als gevolg van de veiligheidssituatie na de staatsgreep. Ook hebben klagers aangevoerd dat C&A rondom de sluiting van Productielocatie en het disengagement proces noch R noch klagers betekenisvol heeft betrokken, heeft geïnformeerd of vragen heeft beantwoord. Klagers zien dit als het opzettelijk negeren en miskennen van betrokkenheid van klagers.
- 3.6 Het verzoek van klagers aan de KGC om duidelijkheid te bieden over de implementatie en monitoring van de einduitspraak.

4. Verweer C&A

Na de tussenuitspraak heeft C&A haar verweer kort samengevat aangevuld met het volgende.

- 4.1 C&A heeft klagers uitgenodigd voor een dialoog zoals aanbevolen in de tussenuitspraak, en heeft uit de reactie van klagers op deze uitnodiging begrepen dat klagers geen dialoog wilden over de punten die in de klachtprocedure voorlagen.
- 4.2 De klachtbehandeling dient zich te beperken tot de oorspronkelijke klacht van klagers, waarbij de KGC zo nodig de feiten kan bezien in het licht van de actuele ontwikkelingen in Myanmar en Productielocatie.
Er kunnen nu geen nieuwe onderwerpen in de procedure worden ingebracht. De lopende klachtenprocedure gaat niet over de visie van C&A op de politieke ontwikkelingen in Myanmar of over de strategie van C&A om met deze ontwikkelingen om te gaan.
- 4.3 C&A is na de tussenuitspraak betrokken gebleven bij Productielocatie en bij pogingen tot het verbeteren van arbeidsomstandigheden en vrijheid van vakvereniging. Zij heeft in juli 2021 met Leverancier gesproken over de situatie bij Productielocatie, de arbeidsomstandigheden, de verzochte verbeterplannen en het belang van vrijheid van vakvereniging. Zij heeft ook de verplichtingen uit ACT benadrukt. Leverancier was positief, maar gaf ook aan Productielocatie te gaan sluiten gezien de situatie in Myanmar. C&A heeft Leverancier verzocht om de wettelijke voorschriften te volgen bij een tijdelijke of permanente sluiting en lokale vakbonden daarbij te betrekken.

C&A heeft verder geverifieerd dat de WCC volledig operationeel was door elke maand de notulen van februari tot augustus 2021 te bekijken. Zij heeft gezorgd dat Leverancier en Productielocatie trainingen gaven (samen met MXX) aan de werknemers over vrijheid van (vak)vereniging en de rechten van de werknemers. Zij heeft de kantine van Productielocatie bekeken en bevestigd dat de eetzalen minstens 8-10 meter verwijderd zijn van de toiletten. Zij volgde verder andere kwesties op die door MXX of C&A waren vastgesteld.

- 4.4 De volgende klachten dienen volgens C&A ongegrond verklaard te worden omdat ze niet of onvoldoende zijn bewezen: het onrechtmatige ontslag van vijf werknemers, het veranderen van het bonussysteem, de onvoldoende arbeidsomstandigheden, de onjuiste implementatie van het verlofsysteem en het niet bestaan van een functionerend klachtenmechanisme.

- 4.5 De veronderstelling van klagers dat C&A in algemene zin verplicht is met R samen te werken, is volgens C&A onjuist. In de tussenuitspraak is bepaald dat C&A niet verplicht is R als legitieme vertegenwoordiger van alle werknemers van Productielocatie aan te merken.

C&A heeft het recht samen te werken met elke gerenommeerde en capabele organisatie van belanghebbenden en kan niet gedwongen worden om met alle belanghebbenden samen te werken. Haar keuze van (externe) stakeholders is normaal gesproken gebaseerd op de "C&A External Stakeholder strategy and matrix", waarbij de status van de stakeholders regelmatig geëvalueerd wordt. Een belangrijk element bij de keuze van stakeholders met wie C&A samenwerkt, is dat de organisatie bereid is om samen te werken in een tweerichtingencommunicatie. Desgevraagd heeft C&A tijdens de hoorzitting toegelicht dat zij bij haar keuze beoordeelt wie gevolgen van de bedrijfsvoering ondervinden en dan met hen spreekt en dat zij blijvend open staat voor overleg met klagers.

- 4.6 C&A heeft haar activiteiten in Myanmar gestaakt in verband met de gewijzigde omstandigheden en mede naar aanleiding van oproepen van IWFM (hierna: Industrial Workers Federation of Myanmar) en IndustriALL om geen zaken te blijven doen in het land.
- 4.7 Leverancier heeft in augustus 2021 eenzijdig besloten Productielocatie te sluiten. Dit maakte het niet meer mogelijk om een dialoog te organiseren als aanbevolen in de tussenuitspraak waarbij ook R, MXX en directie van Productielocatie aanwezig waren. C&A heeft aan 'responsible disengagement' gedaan. Zij voelde het als plicht de directie van Productielocatie in samenwerking met de directie van de Leverancier te steunen bij het sluiten van de fabriek op een wettelijk ordelijke wijze. Zij heeft zich samen met IWFM sterk gemaakt dat de werknemers van Productielocatie de ontslagvergoeding kregen waar zij recht op hadden. Zij heeft alle lopende orders laten uitleveren en betaald inclusief de orders die alleen nog geplaatst waren.
- 4.8 C&A concludeert dat de klacht in zijn geheel moet worden afgewezen. Zij onderkent dat er altijd ruimte is voor verbetering van de eigen acties en processen in due diligence. Maar zij geeft aan dat in een klachtprocedure alleen kan worden beslist op basis van bewezen feiten en dat in het onderhavige geval tot dusver niet kon worden bewezen dat de beweringen van de klagers waar waren.

5. Beoordeling

De KGC ziet geen aanleiding terug te komen van haar tussenuitspraak en blijft daarom bij hetgeen daarin is beslist. In navolgende zien de conclusies per onderdeel op zowel de oorspronkelijke klacht als de aanvulling na de tussenuitspraak.

Omvang van de klachtbehandeling

- 5.1 De oorspronkelijke klacht van klagers is beoordeeld, waarbij deze op punten waar dat van belang is, is beoordeeld naar de huidige situatie. Verder heeft de KGC de klacht rondom responsible disengagement beoordeeld nu deze in het verlengde ligt van de oorspronkelijke klacht.

Dialoog na tussenuitspraak

- 5.2 In de tussenuitspraak heeft de KGC reeds op een aantal onderdelen een uitspraak gedaan. Zij heeft partijen aanbevolen om met inachtneming daarvan met elkaar in dialoog te treden over een oplossing voor de ontstane patstelling en mogelijkheden voor verbetering van het klimaat voor vrijheid van vakvereniging in

Productielocatie. Tevens heeft zij aanbevolen in die dialoog mee te nemen wat de door de staatsgreep nieuw ontstane situatie in Myanmar betekent voor de mogelijkheden tot verbetering van het klimaat voor vrijheid van vakvereniging, tot voortzetting van de productie voor C&A alsmede de optie van (verantwoorde) beëindiging van de inzet van Productielocatie ten behoeve van C&A.

- 5.3 Deze dialoog is na de tussenuitspraak niet tot stand gekomen. C&A heeft gesteld dat zij klagers daartoe heeft uitgenodigd, maar begreep dat klagers geen dialoog wilden over de punten uit de onderhavige klacht, dat daar de KGC maar over moest beslissen. Klagers hebben gesteld dat zij wel open stonden voor dialoog, dat die wat hen betreft buiten het kader van de lopende procedure kon plaatsvinden, dat zij vragen hebben gesteld over de nieuwe situatie in Myanmar in het algemeen en bij Productielocatie en over sluiting van Productielocatie en daarmee samenhangende aspecten, maar dat C&A daar niet op gereageerd heeft.
- 5.4 In de visie van de KGC hadden in de dialoog klachten die nu door de KGC zijn beoordeeld, kunnen worden besproken en in het bijzonder naar aanleiding van de gewijzigde situatie in Myanmar. C&A heeft nu bij gebreke van overleg een eigen koers gekozen, terwijl het in de visie van de KGC nuttig zou zijn geweest als partijen over die gewijzigde omstandigheden naar aanleiding van de staatsgreep in Myanmar in gesprek zouden zijn gegaan. In een dergelijk gesprek had veel beter dan in deze procedure mogelijk is, informatie tussen partijen kunnen worden uitgewisseld en had kunnen worden verkend wat de problemen zijn die in de nieuwe situatie zijn ontstaan en hoe daarvoor mogelijk een oplossing zou hebben kunnen worden gevonden.

Human rights due diligence en IMVO

- 5.5 Klagers hebben in hun klacht van juli 2020 gesteld dat C&A tekortgeschoten is in haar human rights due diligence en IMVO.
- 5.6 In de tussenuitspraak heeft de KGC beslist dat voor zover klagers bedoeld zouden hebben te stellen dat C&A onvoldoende due diligence heeft verricht in alle handelsketens waarvan zij wereldwijd gebruik maakt, de klacht onvoldoende onderbouwd en daarom ongegrond is. Voor zover klagers bedoeld hebben te stellen dat C&A onvoldoende due diligence heeft verricht bij de in geding zijnde Productielocatie, is de klacht in de tussenuitspraak deels behandeld en wordt dat hierna verder beoordeeld in het kader van de specifieke in de klacht aan de orde gestelde onderwerpen.

Aard van de betrokkenheid

- 5.7 Kort samengevat hebben klagers in hun klacht van juli 2020 gesteld dat de betrokkenheid van C&A bij het gebrek aan vrijheid van vakvereniging bij Productielocatie, is verschoven van 'linked' (direct verband relatie) naar 'contribution' (bijdragen aan). Het onvermogen van C&A om de schade op te lossen in meer dan twee jaar sinds de zaak in juli 2018 voor het eerst bij hen werd gemeld, heeft de zaak verergerd en het verantwoordelijkheidsniveau van C&A in deze zaak verhoogd, aldus klagers. De inspanningen van C&A om de gemelde misstanden aan te pakken zijn onvoldoende geweest. Er is nog steeds geen vakbond bij Productielocatie en C&A weigert om het probleem dat er sprake is van union busting, te adresseren.
- 5.8 In de tussenuitspraak heeft de KGC kort samengevat beslist dat de betrokkenheid van C&A tot dan toe gekwalificeerd moet worden als 'linked' gezien de situatie en de door C&A genomen maatregelen. Voorts is beslist dat daarom van C&A bij de aanpak van negatieve gevolgen verwacht mag worden dat zij haar invloed

('leverage') op andere verantwoordelijke partijen uitoefent om te trachten de gevolgen van het ontbreken van een vakbond voor de werknemers op Productielocatie te beperken/voorkomen en zo nodig haar leverage te vergroten. Naar in de tussenuitspraak is beslist, brengt de omstandigheid dat de betrokkenheid van C&A moet worden aangemerkt als 'linked' mee dat C&A in 2018 geen verantwoordelijkheid had voor herstel en/of verhaal ten aanzien van de arbeidsrelaties van de in de procedure met namen genoemde ex-werknemers, zelfs als uitgangspunt zou moeten zijn, naar klagers hebben aangevoerd, dat hun ontslag samenhangt met hun vakbondsactiviteiten. De KGC heeft aangegeven dat C&A zich, gelet op de kennis die zij heeft en de voorzienbaarheid van de impact, wel moet blijven inspannen om Productielocatie zover te krijgen dat de situatie (waarvan zij ook zelf heeft vastgesteld dan wel heeft laten vaststellen door MXX, dat die nog niet in orde was) verbetert. Dit brengt mee dat C&A de effectiviteit van de door haar genomen maatregelen ten aanzien van de in de klacht aan de orde gestelde problemen bij Productielocatie die zich al sinds medio 2018 voordeden en op het moment van de behandeling van de klacht nog niet (alle) waren opgelost, nauwlettend in de gaten diende te houden, zodat zij niet in de situatie van 'contribution' terecht zou komen en dat voor C&A derhalve een inspanningsverplichting geldt om 'leverage' uit te blijven oefenen, waarbij wel voldoende verbetering in de situatie voor de werknemers moet optreden, maar door klagers gesignaleerde problemen niet steeds binnen een vaste periode (naar klagers hebben gesteld: van een jaar) behoeven te zijn opgelost. Indien C&A echter constateert dat ondanks haar inspanningen geen verbeteringen meer worden gerealiseerd, dient de (indirecte) relatie met Productielocatie (verantwoord) te worden beëindigd. Gebeurt dat niet, dan kan de betrokkenheid verschuiven van 'linked' naar 'contribution'.

- 5.9 Na de tussenuitspraak hebben klagers hun klacht aangevuld met de stelling dat C&A ook in de periode na de tussenuitspraak niet de verantwoordelijkheid en de nodige stappen heeft ondernomen om de situatie te verbeteren, in tegendeel, en dat de wijze waarop C&A heeft gehandeld haar heeft geplaatst op het niveau van 'contribution'. C&A heeft R na de tussenuitspraak niet betekenisvol betrokken, er is zelfs geen contact meer geweest met R ook niet over de sluiting van Productielocatie. C&A heeft volgens klagers ook geen overleg met hen gevoerd over de nieuwe situatie in Productielocatie en in Myanmar algemeen ondanks vragen van klagers over die situatie en bereidheid van klagers tot overleg.
- 5.10 Klagers hebben verder gesteld dat zij van mening blijven, zoals eerder gesteld, dat de betrokkenheid van C&A in of rond 2019 geacht moet worden te zijn overgegaan van 'linked' naar 'contribution' aan de negatieve gevolgen van anti-vakbondsgedrag en schendingen van collectieve onderhandelingen en de vrijheid van vereniging. Zij hebben er daarbij op gewezen dat de schending van deze rechten een "ernstig" effect vormt dat snelle effectieve actie en aanpak vereist.
- 5.11 Klagers voeren aan dat de KGC in de tussenuitspraak van mei 2021 heeft beslist dat er nog geen sprake was van 'contribution' maar dat C&A is gewaarschuwd dat als zij niet haar best zou doen zij in die situatie terecht zou kunnen komen. Zij stellen dat de stappen die C&A heeft ondernomen sinds de tussenuitspraak, zoals Freedom of Association (FoA) trainingen voor werknemers bij Productielocatie, niet voldoende zijn geweest om het anti-vakbondsklimaat daadwerkelijk aan te pakken, noch dat C&A heeft voldaan aan haar inspanningsverplichting. De ontoereikendheid en ondoeltreffendheid van de inspanningen van C&A om aan de inspanningsverplichting te voldoen en het anti-vakbondsklimaat daadwerkelijk aan te pakken, wordt volgens klagers op verschillende manieren duidelijk: in juli 2021 was er nog geen vakbond bij Productielocatie, de vijf ontslagen

vakbondsleiders/leden zijn niet opnieuw aangenomen - C&A had daarop kunnen aandringen bij het management van Productielocatie -, de WCC was niet betrokken bij belangrijke besluiten zoals de tijdelijke sluiting van Productielocatie, C&A heeft niet voldaan aan haar due diligence verplichtingen om stakeholders betekenisvol te betrekken en informatie te delen, zo heeft zij R niet geraadpleegd op belangrijke punten zoals sluiting van Productielocatie, heeft zij klagers niet betekenisvol betrokken in kwesties die verband houden met het anti-vakbondsklimaat bij Productielocatie en heeft zij informatie over de FoA trainingen of WCC notulen niet met klagers gedeeld terwijl ze wist dat klagers hierin geïnteresseerd waren.

Klagers betogen dat C&A in een situatie is gekomen van "bijdragen aan". Zij stellen dat C&A niet voldaan heeft aan haar inspanningsverplichting gelet op het voortdurende en onvoldoende en ineffectief aangepakt anti-vakbondsklimaat bij Productielocatie ten tijde van de sluiting in of rond juli 2021. Deze ernstige, zeer voorspelbare gevolgen, zijn door de activiteiten van C&A niet daadwerkelijk voorkomen of gemitigeerd.

Beoordeling

- 5.12 De KGC heeft in haar tussenuitspraak al beslist dat het onder omstandigheden mogelijk is dat een verantwoordelijkheid onder de OESO-richtlijnen verschuift van 'linked' naar 'contribution'.

Algemeen

- 5.13 Om te kunnen beoordelen of van een dergelijke verschuiving van 'linked' naar 'contribution' sprake is en daarmee of er in de zin van de OESO-richtlijnen sprake is van een substantiële bijdrage aan een negatief gevolg, waarbij de activiteiten van een onderneming een andere entiteit faciliteren, ertoe aanzetten of stimuleren een negatief gevolg te veroorzaken, dient blijkens deze OESO-richtlijnen rekening gehouden te worden met de volgende gezichtspunten:

- (i) In hoeverre een onderneming een negatief gevolg van een andere entiteit kan stimuleren of motiveren, dat wil zeggen de mate waarin de activiteit van de onderneming de kans op het ontstaan van het gevolg heeft verhoogd.
- (ii) In hoeverre de onderneming wist of had moeten weten van het negatieve gevolg of de kans daarop, dat wil zeggen de mate van voorspelbaarheid.
- (iii) In hoeverre enige activiteit van de onderneming het negatieve gevolg daadwerkelijk heeft beperkt of de kans dat het zich zou voordoen heeft verminderd.

- 5.14 Uit deze gezichtspunten volgt naar het oordeel van de KGC niet dat het niet oplossen van een negatief gevolg binnen een bepaalde termijn zonder meer meebrengt dat sprake is van een substantiële bijdrage. Wel kan een dergelijke termijn een relevant gezichtspunt vormen, met name in het kader van het hiervoor onder (iii) genoemde gezichtspunt. Wanneer een negatief gevolg langer blijft voortbestaan zonder dat verbetering ten aanzien van de negatieve gevolgen optreedt, wijst dit gezichtspunt meer in de richting van een substantiële bijdrage. Welke termijn in concreto kan worden genomen om een negatief gevolg te adresseren voordat sprake is van een substantiële bijdrage, is afhankelijk van de omstandigheden van het geval zoals de aard van de mensenrechtenschending - ernstige op individuen gerichte schendingen, zoals op de fysieke integriteit, zullen sneller moeten zijn geadresseerd dan meer generieke schendingen die veel bredere (maatschappelijke) aanpassingen vereisten (zoals problemen rond

vakbondsvrijheid) -, de mate waarin het individuele bedrijf invloed op die schending heeft, de mate waarin een bedrijf zich inspant om de situatie te verbeteren en de mate waarin er naar aanleiding van die inspanningen verbetering optreedt. Een klimaat van vakbondsvrijheid is iets dat tijd nodig heeft om zich te ontwikkelen en waar een relevante rol speelt hoe de overheid van het land aankijkt tegen dit recht. Duidelijk is dat in Myanmar vóór de staatsgreep in februari 2021 de overheid het moeilijk maakte om vakbonden op te richten door daar strenge eisen aan te stellen en dat na de staatsgreep vakbonden verboden zijn.

Toepassing in dit geval

- 5.15 Klagers stellen dat de betrokkenheid van C&A in of rond 2019 geacht moet worden te zijn overgegaan van linked naar contribution. Deze termijn van een jaar - zomer 2018 tot zomer 2019 – is onder de omstandigheden in het onderhavige geval volgens de KGC te kort om de negatieve gevolgen ten aanzien van de vakbondsvrijheid geheel op te lossen en bij uitblijven van verbetering over te gaan tot een responsible exit. De termijn sluit ook niet aan bij het beleid van C&A om langdurige samenwerkingsrelaties met suppliers aan te gaan; C&A heeft vanaf het begin aangegeven dat zij met Productielocatie is gaan werken met de intentie dat voor langere tijd te doen. Dit is ook niet betwist door klagers. C&A wist vooraf dat vakbondsvrijheid in Myanmar nog in de kinderschoenen stond, dat daaraan gewerkt moest worden en dat dat iets van lange adem zou zijn. C&A heeft dat gedaan via het verbeteren van de WCC, het laten verzorgen van training in sociale dialoog, samenwerking met andere merken, met plaatselijke vakbonden en met IndustriALL. Verder heeft C&A zich ingezet voor de ACT Myanmar Guideline on Freedom of Association (FFOA-richtlijn) en heeft zij Productielocatie gevraagd deze te ondertekenen. Dit leverde in de visie van KGC verbetering op. Dat C&A onder deze omstandigheden na een jaar niet over is gegaan tot responsible exit omdat vakbondsvrijheid nog niet volledig was gerealiseerd, brengt naar het oordeel van de KGC, mede in het licht van de opstelling van de overheid in Myanmar ten aanzien van vakbonden, dan ook geen verschuiving van de mate van betrokkenheid van C&A van 'linked' naar 'contribution'.
- 5.16 De KGC is niet gebleken van zodanige omstandigheden in de maanden tussen de tussenuitspraak (mei 2021) en sluiting van Productielocatie (augustus 2021) dat het niveau van betrokkenheid van C&A alsnog is verschoven naar 'contribution'. In de periode na de tussenuitspraak heeft C&A bij Leverancier het belang van vrijheid van vakvereniging benadrukt, heeft zij geverifieerd of de WCC volledig operationeel was en heeft zij ervoor gezorgd dat trainingen aan werknemers werden gegeven over vrijheid van vakvereniging en werknemersrechten (zie hiervoor rov 4.3). De klacht dat C&A in deze periode niet voldaan heeft aan haar due diligence verplichtingen om stakeholders betekenisvol te betrekken en informatie te delen, en meer in het bijzonder geen contact heeft gezocht met R, geen overleg heeft gehad met klagers over de nieuwe situatie in Myanmar en bij Productielocatie, alsmede informatie over de FoA trainingen of WCC notulen niet met klagers heeft gedeeld terwijl zij wist dat klagers hierin geïnteresseerd waren, is onvoldoende om de mate van betrokkenheid van C&A van 'linked' naar 'contribution' te verschuiven. Wel wordt hierna onder *Betrokkenheid van stakeholders* nog beoordeeld of C&A, ook in een situatie waarin haar betrokkenheid kan worden aangemerkt als 'linked', gehouden was om klagers inderdaad te betrekken dan wel om hen de bedoelde informatie te verstrekken.
- 5.17 Nu de KGC van oordeel is dat het verantwoordelijkheidsniveau van C&A niet is verschoven naar 'contribution' komt zij ook niet toe aan het bespreken van de

door klagers genoemde acties die C&A zou moeten ondernemen om bij te dragen aan het herstel van de schade.

- 5.18 De KGC concludeert dat de betrokkenheid van C&A niet kan worden gekwalificeerd als 'contribution'.

Betrokkenheid van stakeholders

- 5.19 Kort samengevat hebben klagers in de klacht van juli 2020 gesteld dat C&A ten onrechte weigert R als legitieme stakeholder te erkennen en te spreken. Verder hebben klagers gesteld dat C&A nogal op zich zelf handelt zonder de klagers tijdig en transparant te informeren of betrekken. Contacten tussen klagers en C&A hebben niet geleid tot een meaningful dialogue.
- 5.20 In de tussenuitspraak heeft de KGC kort samengevat beslist dat R aangemerkt kan worden als relevante stakeholder in die zin dat zij als vertegenwoordiger op kan treden voor de vier voormalig werknemers die R gemachtigd hebben, en dat zij als lokale organisatie op eigen titel als relevante stakeholder op kan treden, maar dat R niet kan optreden als vertegenwoordiger van alle werknemers van Productielocatie nu daarvoor de representativiteit van R vooralsnog onvoldoende is komen vast te staan. Voorts is in de tussenuitspraak beslist dat vorenstaande met zich brengt dat R als legitieme belanghebbende aangemerkt dient te worden door C&A, onder meer in de gesprekken over vrijheid van vakvereniging en werknemersrechten.
- 5.21 In de tussenuitspraak heeft de KGC met betrekking tot de vraag of voldoende informatie is gedeeld, C&A voldoende transparant is geweest en klagers voldoende heeft betrokken, het kader aangegeven ten aanzien van de verplichting informatie te delen. De KGC heeft geoordeeld dat C&A met in achtname van de in dat kader geformuleerde genoemde beperkingen, ten aanzien van die specifieke punten waarover klagers klachten hebben ingediend en zorgen geuit, de Correction Action Plans (CAP's) en de resultaten uit de daaraan ten grondslag liggende audits moet delen met klagers, dat C&A de CAP's ook met klagers dient te bespreken en klagers hun visie moeten kunnen geven over de CAP's. De KGC heeft verder beslist dat uit de processtukken onvoldoende blijkt in hoeverre genoemde informatie is gedeeld en besproken. Wel volgde uit het gewisselde in de processtukken en de hoorzitting in ieder geval dat C&A met klagers de bevindingen van de audits en het integrale MXX rapport heeft gedeeld en besproken. Wel leken de stukken er op te wijzen dat C&A de CAP's niet met klagers heeft willen bespreken, en dat, waar dat inderdaad niet het geval is geweest, C&A dat, met inachtneming van de in het kader genoemde beperkingen, ten aanzien van nog lopende en toekomstige CAP's diende te doen.
- 5.22 Na de tussenuitspraak hebben klagers de klacht aangevuld met de stelling dat zij ten onrechte door C&A niet betrokken zijn bij (overleg over) het 'disengagement' proces dat na de tussenuitspraak heeft plaatsgevonden. Zij hebben gesteld dat C&A hen opzettelijk heeft genegeerd en geweigerd te betrekken en dat C&A daarmee de aanbevelingen van de KGC uit de tussenuitspraak niet heeft opgevolgd.

Meer in het bijzonder hebben klagers gesteld dat de Productielocatie gesloten is, Productielocatie niet meer op de leverancierslijst staat en C&A klagers hiervan niet op de hoogte heeft gesteld. Zij stellen dat C&A na de tussenuitspraak geen enkel contact heeft gehad met R, terwijl C&A met R had moeten spreken over de nieuwe situatie, de risico's en mogelijke nadelige gevolgen van de sluiting van Productielocatie en het vertrek van C&A. Ook had C&A moeten kijken hoe ze die

betrokkenheid kon realiseren, bijvoorbeeld door te onderzoeken hoe zij op een creatieve manier ruimte kon scheppen voor veilige communicatie en overleg met R, aldus klagers. Zij hebben verder gesteld dat C&A aanvankelijk alleen de Europese belanghebbenden, maar later alle drie de klagers heeft uitgenodigd voor een bijeenkomst om de situatie in de Productielocatie en in Myanmar te bespreken, dat klagers daarop positief hebben gereageerd met enkele suggesties voor te bespreken onderwerpen, maar C&A daar ondanks herhaalde expliciete vragen niet op gereageerd heeft tot op 30 september 2021 waarop C&A aangaf dat ze had begrepen dat klagers geen dialoog wilden zoals aanbevolen in de tussenuitspraak. Tot slot hebben zij gesteld dat C&A met Myanmarese en internationale vakbonden schijnt te onderhandelen over een compensatieregeling voor de werknemers van Productielocatie, zonder klagers te betrekken en dat op vragen van klagers niet wordt gereageerd.

Beoordeling

- 5.23 De OESO-richtlijnen vereisen dat ondernemingen op zinvolle wijze overleg plegen met de betrokken belanghebbenden als onderdeel van het due diligence-proces. Waarbij onder *Meaningful stakeholder engagement* wordt verstaan: betrokkenheid van belanghebbenden die gekenmerkt wordt door tweerichtingscommunicatie en afhankelijk is van de goede trouw van de deelnemers van beide partijen.³ Een onderneming is daarom niet geheel vrij in de keuze met welke stakeholders zij spreekt. Zij dient in ieder geval degenen die negatieve gevolgen van haar bedrijfsvoering ondervinden, te consulteren, waaronder in dit geval de werknemers van Productielocatie en de door hen gekozen vertegenwoordigers of vertegenwoordigende organisaties.
- 5.24 De KGC begrijpt dat C&A naar aanleiding van de tussenuitspraak klagers heeft uitgenodigd voor een dialoog zoals aanbevolen en dat C&A uit de reactie van klagers heeft begrepen dat zij geen dialoog wilden aangaan over de in de klachtprocedure voorliggende klachten, maar voor het overige met C&A wilden overleggen.

De KGC begrijpt verder dat C&A plotseling geconfronteerd werd met het besluit van Leverancier om Productielocatie te sluiten. Dat C&A zich verantwoordelijk voelde voor een 'responsible exit' en dat zij zich sterk gemaakt heeft dat een regeling voor de werknemers werd getroffen en zij zich daarbij gericht heeft op bonden (IndustriALL en IWF) die geëigend zijn namens werknemers bindende afspraken te maken in plaats van met R die dat niet kan.

- 5.25 Hoewel het onder deze omstandigheden verklaarbaar is dat C&A klagers niet betrokken heeft, had het desalniettemin voor de hand gelegen dat C&A bij klagers was nagegaan of zij wilden overleggen over de 'responsible exit'. Een dialoog daarover werd niet belemmerd door de patstelling rondom het wel of niet voeren van een dialoog over de klachten voorliggend in de onderhavige klachtprocedure. Klagers hadden tenslotte te kennen gegeven dat ze voor het overige met C&A wilden overleggen.

Een 'responsible exit' plan behoort in beginsel gedeeld te worden met betrokken stakeholders net zoals dat geldt voor een remediation plan (zie rov. 5.32 tussenuitspraak). Klagers zijn belanghebbenden (zie rov. 5.2 tussenuitspraak) in deze zaak. Het was daarom aangewezen geweest R over de 'responsible exit' te

³ OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains in the Garment and Footwear Sector pp. 14, 27, 28

consulteren als lokale organisatie die bekend was met wat er op de werkvloer leeft in Productielocatie en waarvan C&A altijd heeft aangegeven bereid te zijn er mee te spreken over mogelijke oplossingen om de situatie van de werknemers te verbeteren. IndustriALL en IWFM staan veel verder af van de werkvloer op Productielocatie. C&A had dan R informatie over de werkvloer kunnen laten inbrengen ook al kon R geen collectief bindende afspraken maken (zie rov. 5.27 en 5.28 tussenuitspraak). C&A had dan waar nodig en relevant met IndustriALL en IFWM, als vakbonden die afspraken namens werknemers kunnen aangaan, (bindende) overeenkomsten kunnen (laten) sluiten. Ook had het voor de hand gelegen in dit geval SOMO en SKC bij de 'responsible exit' te betrekken nu zij R reeds bijstonden in het lopende geschil.

- 5.26 De KGC concludeert dat de klacht van juli 2020 gegrond is dat C&A R had moeten betrekken, onder meer in de gesprekken over vrijheid van vakvereniging en werknemersrechten, ook al kan C&A met R geen collectieve afspraken maken namens alle werknemers van Productielocatie.

Zij concludeert ook dat de klacht van juli 2020 gegrond is dat C&A klagers had moeten consulteren over de bevindingen uit de audits en CAP's, dit met inachtneming van het kader rondom informatieverstrekking zoals uiteengezet in de tussenuitspraak.

Ook de klacht van oktober 2021 dat C&A klagers ten onrechte niet betrokken heeft bij (overleg over) de 'responsible exit', is gegrond. R had betrokken moeten worden als lokale organisatie met kennis van de situatie op Productielocatie en SOMO en SKC als indirecte vertegenwoordiger, nu zij R in dit geschil reeds bijstonden.

Disengagement/ vertrek uit Myanmar

- 5.27 In de periode na de tussenuitspraak heeft C&A zich teruggetrokken uit Myanmar. Klagers hebben gesteld dat hierbij sprake lijkt te zijn van 'irresponsable disengagement'. Zij stellen dat volgens de OESO-richtlijnen C&A een 'responsible exit' plan had moeten hebben, waarbij de legitieme stakeholders werden geraadpleegd, en had moeten bijdragen aan het herstel van alle negatieve gevolgen waaraan ze heeft bijgedragen. Verder had C&A moeten zorgen dat de negatieve gevolgen, die door het besluit tot terugtrekking kunnen ontstaan, werden beperkt. Volgens klagers heeft C&A aan geen van deze criteria voldaan en niet voldoende haar best gedaan. De opzegvergoeding is nog steeds niet aan de werknemers betaald, C&A zou op de betaling daarvan moeten aandringen.

Beoordeling

- 5.28 De klacht van klagers dat zij ten onrechte niet betrokken zijn bij het disengagement proces is hiervoor behandeld in de paragraaf *Betrokkenheid van stakeholders*. Op de vraag of de terugtrekking inhoudelijk verantwoord is gedaan, wordt hierna ingegaan.

Algemeen

- 5.29 In het algemeen zal het beëindigen van een (indirecte) relatie met een leverancier een laatste maatregel zijn, wanneer andere interventies niet tot een vermindering van het negatieve gevolg hebben geleid. Van een noodzaak daartoe zal in het bijzonder sprake zijn als:
- (i) eerdere inspanningen om dit gevolg te verminderen niet hebben gewerkt,
 - (ii) geen reële verwachting meer bestaat dat verandering zal optreden, of

(iii) ernstige schendingen hebben plaatsgevonden of risico's daarop zijn geïdentificeerd en de (indirecte) leverancier geen maatregelen neemt om die te beperken of te voorkomen.

Na beëindiging van de relatie met de (indirecte) leverancier, dient ook, in ieder geval gedurende een langere periode, geen nieuwe relatie meer met deze leverancier te worden aangegaan.

Verder dienen, voordat wordt overgegaan tot beëindiging van de relatie met de (indirecte) leverancier, duidelijke termijnen te worden gesteld aan deze leverancier om specifieke in een herstelplan vastgelegde verbeteringen door te voeren. Bij gebreke van verbeteringen dient een ingebrekestelling te volgen met een laatste termijn om die verbeteringen door te voeren. Nadat de beëindiging van de relatie heeft plaatsgevonden, zal het bedrijf dat de relatie beëindigt, zich ervoor in moeten spannen dat de werknemers van de (indirecte) leverancier nog verschuldigde salarissen en ontslagvergoedingen betaald krijgen, en, waar mogelijk, zoeken naar een vervangende werkomgeving. Het bedrijf dient daarbij ook in het bijzonder acht te slaan op kwetsbare werknemers, zoals (informele) vakbondsbestuurders die mogelijk lastiger elders werk zullen kunnen vinden.

Toepassing in dit geval

- 5.30 Naar het oordeel van de KGC bestond er in het onderhavige geval voldoende aanleiding voor C&A om over te gaan tot 'responsible disengagement'. De staatgreep van februari 2021 betekende een belangrijke wijziging in de omstandigheden en de mogelijkheden om 'human rights due diligence' uit te voeren. Zo zijn vakbonden sindsdien verboden, hetgeen effect heeft op de mogelijkheden voor verbetering van het klimaat voor vakbondsvrijheid. C&A heeft zich laten informeren hoe te reageren op de gewijzigde omstandigheden en heeft besloten zich uit Myanmar terug te trekken, zoals de meeste andere kledingmerken ook gedaan hebben. Zij heeft dit mede gedaan naar aanleiding van oproepen van IWFM en IndustriALL om geen zaken te blijven doen in het land als dat het risico met zich zou brengen indirect de militaire dictatuur te ondersteunen. Verder heeft Leverancier in augustus 2021 eenzijdig besloten tot sluiting van Productielocatie.
- 5.31 Desgevraagd heeft C&A aangegeven dat bij een 'responsible exit' de gebruikelijke procedure bij C&A is dat zij een opzegtermijn van zes tot negen maanden aanhoudt en leverancier eerst gelegenheid biedt zich te verbeteren, zo nodig met ondersteuning door het SSC team.
- 5.32 C&A heeft aangegeven dat zij zich ook in het onderhavige geval verantwoordelijk voelde en voelt en voortdurend in contact stond met IndustriALL en IWFM over deze zaak. Uit zorgvuldigheidsoverwegingen heeft C&A in het onderhavige geval in maart 2021 de orderplaatsing stop gezet en met alle leveranciers in Myanmar gecommuniceerd dat zij geen verdere orders meer zou plaatsen. Zij heeft steeds contact met haar leveranciers gehouden. Alle orders die vóór dit moment waren geplaatst, heeft C&A laten produceren en leveren en zij heeft daarvoor de volledige overeengekomen prijs betaald. Dit betrof derhalve niet alleen de orders die al in productie waren genomen, maar ook de orders die alleen geplaatst waren.
- 5.33 Daarnaast heeft C&A, via overleggen met Productielocatie, Leverancier, IndustriALL en IWFM en door middel van overeenkomsten met deze vakbonden, bewerkstelligd dat de circa 770 werknemers die in augustus 2021 bij Productielocatie werkten, hun ontslagvergoeding en vergoeding over de

opzegtermijn kregen/krijgen. Dit zijn vergoedingen waar zij wettelijk recht op hebben. Klagers hebben bevestigd dat de ontslagvergoedingen zijn betaald, maar de vergoedingen die betrekking hebben op de opzegtermijn zouden nog niet betaald zijn. Tijdens de hoorzitting heeft C&A verklaard dat een deel van de vergoedingen is betaald en dat zij er op toeziet dat het restant ook wordt uitbetaald. Verder heeft C&A aangegeven dat de directie van Productielocatie herplaatsing van de werknemers zou hebben toegezegd, maar dat de fabriek is gesloten en de eigenaar van de fabriek is veranderd, waardoor C&A geen mogelijkheid meer ziet om over loonverlies te onderhandelen.

- 5.34 C&A heeft aangegeven dat zij zich niet verantwoordelijk voelt er op toe te zien dat ook de vijf voormalig werknemers waarop een deel van de onderhavige klacht ziet, aanspraak kunnen maken op deze vergoedingen zoals klagers hebben gevraagd. Naar haar mening hebben deze ex-werknemers geen recht op vergoeding voor loonverlies door de beëindiging van de productie op Productielocatie. Klagers hebben volgens C&A niet aangetoond dat de beëindiging van de contracten van deze werknemers ongerechtvaardigd was. In haar tussenuitspraak heeft de KGC beslist dat C&A geen verantwoordelijkheid heeft voor herstel en/of verhaal ten aanzien van de verbroken arbeidsrelaties van deze in de procedure met namen genoemde ex-werknemers. Dat geldt dus ook voor de betaling van vergoedingen wegens de beëindiging van de productie op Productielocatie, nog daargelaten dat deze werknemers ten tijde van deze beëindiging al niet meer op Productielocatie werkzaam waren en dus niet valt in te zien waarom zij in aanmerking kwamen voor een vergoeding vanwege die beëindiging.
- 5.35 Naar het oordeel van de KGC is er gezien de bovenstaande stellingen van C&A, die klagers in de visie van de KGC inhoudelijk niet of onvoldoende hebben weerlegd, sprake van een 'responsible disengagement'. Klagers hebben immers niet onderbouwd waarom geen sprake zou zijn van 'responsible exit', anders dan dat zij niet bij het tot stand komen daarvan betrokken zijn.
- 5.36 De KGC oordeelt de klacht ongegrond dat de beëindiging van de productie op Productielocatie inhoudelijk niet responsible zou zijn geweest en C&A zich niet of onvoldoende zou hebben ingespannen om de negatieve gevolgen voor de werknemers, in het bijzonder ten aanzien van de betaling van aan hen verschuldigde vergoedingen, te beperken.

Vrijheid van vakvereniging

- 5.37 Kort samengevat hebben klagers in de klacht van juli 2020 gesteld dat C&A heeft verzuimd er op toe te zien dat de vrijheid van vakvereniging en de vrijheid van collectieve onderhandeling in Productielocatie worden gerespecteerd.
- 5.38 In de tussenuitspraak heeft de KGC kort samengevat beslist dat in haar visie C&A meer had kunnen doen. C&A had haar 'leverage' kunnen vergroten door middel van consultatie van alle betrokken stakeholders. Bovendien had zij ook de Leverancier daarbij kunnen betrekken. Zij had dan gebruik kunnen maken van de kennis van deze stakeholders om de verschillen tussen de bevindingen van klagers en van de onderzoeken die C&A had laten doen door haar SSC team en door MXX, (mogelijk) te verklaren en te overbruggen. In deze gezamenlijke dialoog hadden mogelijkheden kunnen worden verkend om de situatie bij Productielocatie rond de vrijheid van vakvereniging te verbeteren. De KGC heeft verder beslist dat deze stap naar haar oordeel alsnog gezet kon worden en het, mede gelet op de

aanzienlijk gewijzigde situatie in Myanmar, zinvol was deze dialoog eerst plaats te laten vinden alvorens zij verder zou gaan met de afhandeling van deze klacht.

- 5.39 Deze dialoog heeft niet plaatsgevonden.
- 5.40 Na de tussenuitspraak hebben klagers nogmaals aangegeven dat de kern van de zaak is dat C&A verzuimd heeft haar invloed aan te wenden om het onrechtmatig handelen van het management van Productielocatie, dat bestond uit het consequent negeren van de zorgen en grieven van de werknemers, te corrigeren. Er was geen vrijheid van vakvereniging en collectieve onderhandeling, geen functionerende WCC, geen vakbond op basisniveau, en geen ander functionerend klachtmechanisme of kanaal voor werknemers om zorgen en grieven te uiten en met het management te bespreken. Als voorbeelden noemden klagers de situatie hoe het management in 2018 was omgegaan met het bonusstelsel en de situatie dat de vijf in de klacht met name genoemde werknemers die volgens klagers ten onrechte hun baan verloren, nooit zijn herplaatst of gerehabiliteerd. Klagers concluderen dat C&A er niet in is geslaagd haar 'human rights due diligence', zoals beschreven in de UNGP en de OECD-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, op dit punt te vervullen.

Beoordeling

- 5.41 Klagers hebben verzocht terug te komen op het oordeel in de tussenuitspraak dat C&A niet gehouden is er op toe te zien dat de vijf in de klacht met namen genoemde werknemers waarvan het contract beëindigd is, terug in dienst, herplaatst of gerehabiliteerd worden, schadevergoeding ontvangen of anderszins ten gunste van hen herstel en/of verhaal plaatsvindt. Na hervatting van de procedure zijn geen nieuwe feiten of omstandigheden gebleken op grond waarvan de KGC tot een andere conclusie komt. De KGC ziet dan ook geen aanleiding terug te komen op haar oordeel in de tussenuitspraak ten aanzien van deze ex-werknemers.
- 5.42 In dit verband is van belang dat de KGC niet tot taak heeft individuele arbeidsgeschillen tussen de leverancier en werknemers te beslechten. De KGC beoordeelt of C&A het Convenant (de OESO-richtlijnen) heeft nageleefd. Individuele arbeidsgeschillen kunnen in dat kader een indicator zijn voor misstanden die relevant zijn voor de beoordeling van de naleving van het Convenant, maar niet geschilpunten die de KGC als zodanig kan beslissen, behoudens voor het geval C&A daaraan zou hebben bijgedragen en gehouden zou zijn daarvoor een remedy te bieden. Daarvan is de KGC, naar hiervoor is beslist, niet gebleken.
- 5.43 Wel kunnen deze ontslagen een indicatie vormen dat de vrijheid van vakvereniging onvoldoende is gerealiseerd op Productielocatie. De KGC constateert mede op basis hiervan en andere door klagers aangevoerde omstandigheden dat de vakbondsvrijheid in de tijd dat C&A werkte met Productielocatie nog niet volledig was gerealiseerd. C&A onderschrijft dat ook. C&A heeft bevorderd dat er een sociale dialoog op gang kwam en de WCC beter ging functioneren door middel van trainingen verzorgd door Leverancier en Productielocatie (samen met MXX) aan de werknemers over vrijheid van (vak)vereniging en de werknemersrechten, alsmede door het stimuleren van nieuwe verkiezingen voor de WCC (zie verder de paragraaf WCC in deze uitspraak). Zij is hier ook na de tussenuitspraak mee doorgedaan. C&A heeft ook samen met andere merken, plaatselijke vakbonden en IndustriALL bindende richtlijnen voor de vrijheid van vakvereniging voor leveranciers ontwikkeld en

geïmplementeerd, alsmede een bijbehorend klachtmechanisme. Zij heeft zich ook ingespannen dat Productielocatie deze ACT Myanmar Guideline on Freedom of Association (FFOA-richtlijn) zou gaan ondertekenen.

- 5.44 Naar het oordeel van de KGC heeft C&A blijkens het vorenstaande de nodige stappen gezet om de vakbondsvrijheid te bevorderen, maar had C&A op het hiervoor besproken specifieke punt van consultatie met belanghebbenden meer kunnen doen om te bevorderen dat het klimaat voor vrijheid van vakvereniging verbeterde binnen Productielocatie, waardoor er mogelijk initiatieven hadden kunnen ontstaan voor het oprichten van een lokale vakvereniging of althans voor een betere collectieve onderhandeling namens de werknemers op Productielocatie. Ook had C&A bij de CAP's Productielocatie meer specifieke deadlines kunnen stellen, had zij kunnen helpen concrete acties te formuleren, en had C&A R kunnen consulteren om te horen welke maatregelen zouden kunnen bijdragen aan een gunstiger klimaat voor vakbondsvrijheid. Naar hiervoor is overwogen, kan C&A niet volstaan met het spreken met stakeholders met wie zij collectief bindende afspraken kan maken. Zij dient ook te spreken met stakeholders (of hun vertegenwoordigers) die negatieve invloed ondervinden van de bedrijfsvoering, ook als met hen geen collectieve afspraken gemaakt kunnen worden. R behoort tot de laatste categorie.

Klagers hebben op dit punt niet aangegeven wat C&A meer had kunnen dan wel moeten doen, behoudens de consultatie van R.

- 5.45 De KGC concludeert dat de klacht van juli 2020 dat C&A haar verplichtingen uit het CKT heeft geschonden omdat zij er niet voor gezorgd heeft dat op Productielocatie de vrijheid van vakvereniging en collectieve onderhandeling werden gerespecteerd in de periode waarop de klacht ziet, deels gegrond is. C&A heeft diverse stappen ondernomen en 'leverage' uitgeoefend, maar had naar het oordeel van de KGC meer kunnen doen met name ten aanzien van de consultatie van relevante stakeholders, zoals hiervoor en in de tussenuitspraak is aangegeven. In het bijzonder had zij R moeten consulteren om beter inzicht te krijgen in de situatie op Productielocatie en hetgeen gedaan zou kunnen worden om de vakbondsvrijheid te verbeteren. Dat geldt in het bijzonder nu klagers bij C&A hebben aangegeven dat er sprake was van union busting en C&A dat had laten onderzoeken - eerst door haar SSC team en later door MXX -, maar dit niet bevestigd kreeg.
- 5.46 De klacht van juli 2020 dat het contract van de vijf in deze procedure met namen genoemde werknemers onrechtmatig is beëindigd wegens hun vakbondsactiviteiten, is niet komen vast te staan en deze klacht acht de KGC derhalve ongegrond op grond van hetgeen zij daarover in rov. 5.18 en 5.21 heeft overwogen in haar tussenuitspraak.

WCC

- 5.47 Kort samengevat hebben klagers in de klacht van juli 2020 gesteld dat C&A heeft verzuimd er voor zorg te dragen dat bij Productielocatie een geloofwaardige Workplace Coordination Committee (hierna: "WCC") werd opgericht.

Meer in het bijzonder hebben klagers gesteld dat het management van Productielocatie bij de oprichting en verkiezing niet de juiste procedures heeft gevolgd. De werknemers kregen geen kans om zichzelf verkiesbaar te stellen, het lijnmanagement selecteerde een groep kandidaten en de directie koos hieruit twee werknemers die ze benoemden om zitting te nemen in de WCC. De WCC was er alleen in naam en had geen rol van betekenis. Ook de herverkiezingen die eind

2020 plaatsvonden verliepen niet volgens de formele procedures. Tijdens de verkiezingen werden foto's gemaakt van werknemers. Bij het tellen van de stemmen merkte een werknemer (getuige) op dat namen op stemformulieren werden gewijzigd. De gekozen werknemer uit haar productielijn was een familielid van de supervisor. Dit bevestigt volgens getuige haar verklaring.

- 5.48 In de tussenuitspraak is de behandeling van deze klacht aangehouden.
- 5.49 Na de tussenuitspraak hebben klagers hun klacht aldus geformuleerd dat er geen onafhankelijke en goed functionerende WCC is gekomen en gesteld dat de WCC over geen enkele belangrijke beslissing, zoals de tijdelijke sluiting van Productielocatie, op zinvolle wijze geraadpleegd werd.

Beoordeling

- 5.50 Bij Productielocatie is naar hiervoor is beslist geen volledige vakbondsvrijheid gerealiseerd in de tijd dat C&A werkte met Productielocatie (zie paragraaf *Vrijheid van vakvereniging*). Dit had ook zijn weerslag op de WCC. Op basis van de in deze procedure gebleken feiten en omstandigheden hebben klagers echter niet voldoende aannemelijk gemaakt dat de meest recente WCC verkiezingen in december 2020 niet correct zijn verlopen. Klagers stellen dat de verkiezingen vervalst zijn, waardoor personen zijn verkozen die het management van Productielocatie goed gezind zijn. C&A heeft deze niet verder onderbouwde stelling echter met verwijzing naar het onderzoek van MXX dat aangeeft dat deze verkiezingen correct zijn verlopen, voldoende weerlegd.
- 5.51 Evenmin hebben klagers voldoende aannemelijk gemaakt dat de WCC na die verkiezingen niet onafhankelijk is en/of niet goed functioneerde met inachtneming van de omstandigheid dat de vakbondsvrijheid nog niet volledig was gerealiseerd. Na de tussenuitspraak hebben klagers gesteld dat de WCC over geen enkele belangrijke beslissing op zinvolle wijze geraadpleegd werd. C&A heeft daartegenover gesteld dat zij heeft geverifieerd dat de WCC volledig operationeel was door de notulen van elke maand van februari tot augustus 2021 te bekijken.
- 5.52 De KGC acht het thans niet meer opportuun om ter plaatse onderzoek te doen nu de relatie tussen C&A, Leverancier en Productielocatie is beëindigd. Uit de processtukken en het gewisselde ter zitting is duidelijk geworden dat er een WCC was en dat verbetering was opgetreden. Ook is duidelijk dat C&A 'leverage' heeft uitgeoefend om het functioneren van de WCC te verbeteren. C&A heeft onderzoek laten doen en op basis van het daaruit volgende rapport van MXX ingegrepen. Zij heeft een actieplan opgesteld – hetgeen klagers niet betwisten – en door MXX intern opleidingen laten organiseren. C&A heeft ook aannemelijk gemaakt dat de tweede ronde verkiezingen al beter verliep dan de eerste ronde. Daarmee was sprake van een ontwikkeling waarbij voortuitgang werd geboekt. C&A heeft daarmee in zoverre voldaan aan haar verplichtingen uit het CKT.
- 5.53 Op grond van bovenstaande concludeert de KGC dat de klacht van juli 2020 ongegrond is dat C&A haar verplichtingen uit het CKT heeft geschonden omdat zij er niet voor gezorgd heeft dat een onafhankelijke en goed functionerende WCC is opgericht.

Zorgen en klachten van werknemers 2018

- 5.54 Kort samengevat hebben klagers in de klacht van juli 2020 gesteld dat C&A verzuimd heeft actie te ondernemen naar aanleiding van klachten van werknemers. Drie werknemers, die lid waren van de in 2018 opgerichte vakbond,

hadden op 28 augustus 2018 een brief geschreven aan het Department of Workplace and Labor Law inspection waarin ze hun zorgen uitten over verschillende kwesties:

- de gedwongen invoering van een nieuw bonussysteem, ter vervanging van het bestaande bonussysteem, waarbij de zorgen en wensen van de werknemers werden genegeerd,
- ontoereikende uitvoering van wettelijke verlofbepalingen,
- het ontbreken van een betrouwbaar klachtenmechanisme,
- een aantal gezondheids-, veiligheids- en ergonomische kwesties, variërend van het ontbreken van tafels waardoor werknemers gedwongen werden om op de grond te zitten tijdens (lunch)pauzes, het ontbreken van schoon drinkwater, vieze en defecte toiletfaciliteiten en het ontbreken van geschoolde verpleegkundigen en voldoende medicijnvoorraad in de fabriekskliniek.

Tijdens het onderzoek van MXX van 3 tot 5 februari 2020 werden deze problemen ook vastgesteld.

5.55 In de tussenuitspraak is de behandeling van deze klacht aangehouden.

Beoordeling

5.56 De klacht over de gedwongen invoering van een nieuw bonussysteem in 2018 wordt hierna behandeld in de paragraaf *Bonusregeling 2018*.

5.57 De punten genoemd in de hiervoor genoemde brief van werknemers heeft C&A eerst door haar SSC Team en later door MXX laten onderzoeken.

Klagers hebben bezwaren geuit tegen het inschakelen van MXX omdat zij niet betrokken zijn geweest bij de keuze voor MXX en omdat MXX niet onafhankelijk zou zijn. Naar het oordeel van de KGC is het eerste bezwaar bevestigd door het gewisselde in de processtukken en ter hoorzitting, maar het tweede bezwaar niet. Op grond van het CKT is C&A in beginsel vrij te bepalen hoe zij onderzoek doet. Zij is niet verplicht een externe partij in te schakelen en stakeholders in die keuze te consulteren. In dit geval hadden C&A en klagers echter afgesproken een onafhankelijke externe partij te vragen onderzoek te doen, maar heeft C&A eenzijdig MXX ingeschakeld. C&A heeft gesteld dat MXX onafhankelijk is en onder meer gefinancierd wordt door de Europese Commissie en door de German Society for International Cooperation. Klagers hebben betwist dat MXX onafhankelijk is, maar hebben dat verder niet onderbouwd.

5.58 Uit het hiervoor genoemde onderzoek van MXX uit 2020, volgde dat verlofbepalingen werden nageleefd. Klagers hebben niet nader onderbouwd waarom dit onjuist zou zijn, anders dan dat zij van hun contactpersonen andere informatie kregen. KGC beschikt niet over kennis van de lokale wetgeving om vast te stellen of deze lokale wetgeving voldoende is nageleefd. Thans lijkt het, naar hiervoor is beslist, ook niet meer opportuun om dat onderzoek te laten verrichten.

5.59 Uit het hiervoor genoemde onderzoek van MXX volgde ook dat er een klachtenmechanisme was dat verbeterd kon worden. C&A heeft aangegeven dat zij gewerkt heeft aan verbetering ervan. Klagers hebben dat niet betwist.

Verder volgde uit genoemd onderzoek dat een aantal van de genoemde gezondheids-, veiligheids- en ergonomische kwesties was opgelost en een aantal nog niet. C&A heeft aangegeven dat zij met de in het rapport genoemde

verbeterpunten aan de slag is gegaan. Klagers hebben niet onderbouwd waarom het rapport op deze punten onjuist zou zijn. KGC kan daarom op basis van het rapport en overige gewisselde stukken niet vaststellen dat C&A in gebreke is gebleven in verband met het uitoefenen van 'leverage' ten aanzien van de genoemde punten.

- 5.60 In zoverre is de klacht op deze punten onvoldoende onderbouwd. De KGC betreurt dat partijen over dit onderdeel niet nader met elkaar in dialoog zijn gegaan. Zij acht het thans niet meer opportuun om ter plaatse onderzoek te doen nu de relatie tussen C&A, Leverancier en Productielocatie is beëindigd. Voor zover sprake zou zijn van heropening van de fabriek in 2022, zoals klagers stellen maar C&A betwist, is C&A daar niet meer bij betrokken.
- 5.61 Voor zover deze klacht uit juli 2020 zo moet worden begrepen dat klagers deze omstandigheden aanvoeren als signaal dat werknemers niet de ruimte kregen om voor zichzelf op te komen en het daarmee een voorbeeld is van de gevolgen van het ontbreken van een positief klimaat voor vrijheid van vakvereniging en collectieve onderhandelingen, is deze klacht hiervoor behandeld.

Bonusregeling 2018

- 5.62 Kort samengevat hebben klagers in de klacht van juli 2020 gesteld dat Productielocatie in 2018 een nieuw bonussysteem invoerde dat de effecten van het pas verhoogde wettelijk minimumloon ongedaan maakte. Zij hebben verder aangevoerd dat werknemers vreesden dat het prestatiebonussysteem de werkdruk zou verhogen en dat zij staakten. Ook hebben zij er op gewezen dat het geschil werd voorgelegd aan het lokale Township Conciliation Body (TCB) en dat het TCB bemiddelde en in het voordeel van de stakende werknemers heeft beslist dat het management van Productielocatie het bestaande bonussysteem moest herstellen en dat de directie en vertegenwoordigers van werknemers een overeenkomst daartoe hebben ondertekend, maar de directie van Productielocatie die overeenkomst niet nakwam. Klagers hebben gesteld dat C&A niet (succesvol) heeft ingegrepen om die niet naleving te adresseren. Verder hebben klagers gesteld dat er sinds 2018 geen nieuw wettelijk minimumloon is vastgesteld.
- 5.63 In de tussenuitspraak is de behandeling van deze klacht aangehouden en meegegeven dat in Myanmar het wettelijk minimumloon lager ligt dan het minimum leefbaar loon, zodat ook wanneer betalingen plaatsvinden met inachtneming van het bonussysteem die op of boven het wettelijk minimumloon liggen het risico op uitbuiting nog steeds kan bestaan. Het uitoefenen van 'leverage' op dit punt kan dan ook niet steeds enkel tot doel hebben dat het wettelijke minimumloon wordt betaald.

Beoordeling

- 5.64 Tijdens de hoorzitting op 11 januari 2022 is gebleken dat de klacht over het bonussysteem ging over de wijziging van een systeem van uurloon in stukloon. Tevens bleek dat in 2018 na tussenkomst van C&A Productielocatie alsnog de overeenkomst die na bemiddeling door het TCB was gesloten, is gaan naleven. Het oorspronkelijke bonussysteem op basis van uurloon is hersteld. C&A heeft hier dus leverage uitgeoefend. Klagers hebben dit erkend. Klagers hebben niet aangegeven dat C&A hier meer had moeten doen.

5.65 Voor zover klagers dit punt aanvoeren als voorbeeld van de gevolgen van het ontbreken van een klimaat van vrijheid van vakvereniging en collectieve onderhandelingen bij Productielocatie, is die klacht hiervoor besproken.

Overig

5.66 Klagers hebben bij hervatting van de behandeling van deze klacht na de tussenuitspraak aangevoerd dat de KGC op een aantal punten in een monitorende rol had moeten optreden richting C&A ten aanzien van enkele consequenties van de na 1 februari 2021 gewijzigde situatie in Myanmar voor de ingediende klachten. Deze stelling is onbesproken gelaten omdat een dergelijke monitorende rol buiten de bevoegdheden van de KGC valt zoals partijen bij het CKT die zijn overeengekomen.

5.67 Klagers hebben de KGC verzocht duidelijkheid te bieden hoe uitvoering van de einduitspraak geborgd wordt. Informatie hierover is op 15 maart 2022 op de [websitepagina van de KGC](#) geplaatst onder het kopje *Gang van zaken na convenant*. Het betreffende document is als **bijlage** bij deze uitspraak gevoegd.

Beslissing

De Klachten- en Geschillencommissie bij het Convenant Duurzame Kleding en Textiel:

Is bevoegd de klacht in behandeling te nemen.

Verklaart SOMO, SKC en R, ieder in hun hoedanigheid als Belanghebbende, R tevens in haar hoedanigheid als Gemandateerde en de vier door haar vertegenwoordigde ex-werknemers van Productielocatie, ontvankelijk in hun verzoek.

Verklaart gegrond de klachten dat:

- C&A R als legitieme belanghebbende had moeten aanmerken en betrekken, ook al is het niet mogelijk om met R collectieve afspraken te maken namens alle werknemers van Productielocatie;
- C&A klagers had moeten consulteren over de bevindingen uit de audits, en over de CAP's, dit met inachtneming van het kader rondom informatieverstrekking zoals uiteengezet in rov. 5.30 t/m 5.33 van de tussenuitspraak;
- C&A klagers had moeten betrekken bij (overleg over) de 'responsible exit'.

Verklaart deels gegrond de klacht dat:

- C&A nagelaten heeft er voor te zorgen dat op Productielocatie de vrijheid van vakvereniging en collectieve onderhandelingen gerespecteerd werd. C&A had belanghebbenden moeten consulteren en Leverancier moeten betrekken bij haar inspanningen om de vakbondsvrijheid te verbeteren, zoals in de tussenuitspraak (rov. 5.46 t/m 5.48) en hierboven aangegeven.

Verklaart de overige klachten ongegrond.

Deze uitspraak wordt gepubliceerd op de websitepagina van de Klachten- en Geschillencommissie Convenant Duurzame Kleding en Textiel.

Deze uitspraak is gedaan door M. Scheltema, N. Mutsaerts, H. van der Kolk, bijgestaan door S. Geelkerken en H. Arpaci.

Den Haag, 31 mei 2022

M.W. Scheltema (voorzitter)

S.W. Geelkerken (secretaris)

Bijlage (document gepubliceerd op 15 maart 2022 op websitepagina KGC)

Gang van zaken Klachten- en Geschillencommissie na het convenant

Einde Convenant

Het Convenant Duurzame Kleding en Textiel is per 31 december 2021 afgelopen. De Stuurgroep heeft besloten dat lopende klachten ook na 31 december 2021 afgehandeld kunnen worden.

Naleving

Van partijen wordt verwacht dat zij de uitspraak van de KGC naleven op basis van commitment aan het Convenant en commitment aan het Klachtenreglement.

Na afloop van het Convenant is er geen gremium dat naleving van een KGC-uitspraak monitort. In het huidige Convenant is bepaald dat het secretariaat CKT monitort of een KGC-uitspraak wordt nageleefd. Met het aflopen van het Convenant houdt ook het bestaan van het secretariaat CKT op. Dit betekent dat na afloop van het huidige Convenant geen rol meer is weggelegd voor het secretariaat CKT bij het monitoren.

Mogelijke vervolgstappen op grond van het Convenant

Mochten (één van) partijen geen uitvoering geven aan de uitspraak van de KGC, is een aantal sancties op grond van het Convenant mogelijk. Aangezien het Convenant per 31 december 2021 is afgelopen, is bij iedere sanctie vermeld of deze kan worden ingezet door partijen.

Sanctie	Situatie na afloop Convenant
Wanneer een bedrijf niet, of niet binnen de door de Commissie gestelde termijn, opvolging heeft gegeven aan een bindende uitspraak van de Commissie over een klacht, doet het secretariaat daarvan melding aan de Stuurgroep.	Komt te vervallen. Na 31 december 2021 bestaat er geen secretariaat meer.
Indien het opvolgen van de uitspraak van de Commissie het beïnvloeden van een leverancier betreft, die niet tot medewerking is te bewegen en een eventuele gezamenlijke aanpak van bij het Convenant betrokken bedrijven niet tot een gewenst resultaat leidt, kan de Stuurgroep besluiten de leverancier(s) op een lijst van bedrijven te zetten van wie deelnemende bedrijven niet meer mogen afnemen.	Komt te vervallen. Na 31 december bestaat er geen CKT meer.
Wanneer sprake is van 'verwijtbaar niet opvolgen' ⁴ zijn betrokken partijen en de convenantpartijen vrij om inhoudelijke informatie over de klacht en hun oordeel over het niet naleven van de bindende uitspraak van de Commissie publiek te maken.	Blijft van toepassing. Betrokken partijen hebben de mogelijkheid inhoudelijke informatie publiek te maken. ⁵
Convenantpartijen kunnen het bedrijf voordragen voor royement uit het Convenant	Komt te vervallen. Na 31 december bestaat er geen CKT meer.

⁴ Er is sprake van 'verwijtbaar niet opvolgen' wanneer het niet naleven aan te rekenen is aan de partij die niet naleeft. In situaties waarin er (externe) factoren zijn die naleving onmogelijk maken, is geen sprake van verwijtbaar niet opvolgen.

⁵ In artikel 41 van het Procesreglement CKT is neergelegd dat partijen bij een geschil of klacht verplicht zijn tot geheimhouding van alle informatie die hun in het kader van de procedure is verstrekt en tijdens de procedure niet openbaar is gemaakt. Na afloop van het Convenant blijft de geheimhoudingsplicht van toepassing.

Juridische stappen

Tot slot hebben partijen de mogelijkheid om een procedure bij de rechter te starten.

De rechter kan:

- door ieder van procespartijen gevraagd worden om de uitspraak van de KGC te toetsen. Bij een dergelijke procedure wordt de beslissing van de Commissie niet inhoudelijk getoetst, maar vindt marginale toetsing plaats. De rechter toetst enkel of er geen fundamentele beginselen van de goede procesorde zijn geschonden. Dat betekent dat hij niet over de inhoud van het besluit zelf oordeelt, maar enkel bekijkt of het besluit op de juiste manier tot stand is gekomen.
- door ieder van procespartijen verzocht worden naleving af te dwingen. De uitspraak van de KGC wordt in dat geval niet nogmaals inhoudelijk getoetst door de rechter. Er wordt enkel bekeken of de uitspraak opgevolgd wordt. Procespartijen zijn verplicht om de verplichtingen uit de KGC uitspraak (de bindende aanbevelingen) op te volgen. Op het moment dat zij de bindende aanbevelingen weigeren na te leven of niet tijdig naleven, is het mogelijk om juridische stappen te ondernemen. De rechter kan bijvoorbeeld een dwangsom opleggen om nakoming te garanderen. In dat geval wordt voor elke dag van 'niet naleven' een dwangsom opgelegd aan de partij die niet nakomt. Wanneer naleving wordt gevorderd, hebben partijen wederom stel- en bewijsplicht. De partij die stelt dient duidelijk te maken op welke punten de uitspraak niet is nageleefd. Vervolgens is het aan de andere partij om te bewijzen dat zij de uitspraak wel heeft nageleefd.

Procedure bij het Nationaal Contactpunt OESO-richtlijnen (NCP)

Een procedure bij de KGC sluit een eventuele procedure bij het NCP niet uit. Partijen kunnen indien gewenst een nieuwe procedure bij het NCP starten.

Het NCP biedt de mogelijkheid om bij een melding of probleem, met instemming van de betrokken partijen, te bemiddelen tussen partijen. De behandeling van een melding door het NCP is geen gerechtelijke procedure. Voor meer informatie over de procedure, zie: www.oesorichtlijnen.nl/meldingen.

Let op: bij het NCP kan geen naleving worden gevraagd van de uitspraak van de KGC.